

ETOS, AUTORYTET I ODPOWIEDZIALNOŚĆ NAUKOWCÓW I NAUCZYCIELI AKADEMICKICH

Czesław Grabarczyk

Warszawa

c.grabarczyk@interia.pl

Streszczenie

Przedstawiono określenia pojęć *ethos nauki* i *ethos uczonego* oraz autorytet i odpowiedzialność uczonego i nauczyciela akademickiego. Omówiono warunki, jakie musi spełniać *ethos uczonego* i nauczyciela oraz cechy przypisywane osobie obdarzanej godnością autorytetu. Problematyka odpowiedzialnościuczonych została zilustrowana kilkoma wypowiedziami Jana Pawła II. W zakresie omawianej tematyki w środowiskach naukowych i akademickich podkreślono zasadniczą rolę profesorów.

Słowa kluczowe: etos, autorytet, odpowiedzialność, naukowiec, nauczyciel akademicki

Key words: ethos of science and ethos of scholar, scholar, scientist, professor, authority, responsibility

1. Określenie przedmiotu, zakresu i celu referatu

Przedmiotem referatu jest rozważenie trzech aspektów – określonych w tytule – działalności naukowo-badawczej oraz dydaktyczno-wychowawczej, prowadzonych w uczelniach akademickich, umownie nazywanych uniwersytetami. W uczelniach tego rodzaju podstawą tej działalności są – społecznie uznane i przyswojone – odpowiednie *zasady* obowiązujące nauczycieli akademickich, z uwzględnieniem szczególnej roli profesorów, które warunkują kształcenie absolwentów przygotowywanych m.in. do *twórczej działalności zawodowej i społecznej*.

Wymienione w tytule trzy atrybuty naukowców i nauczycieli akademickich są istotnymi elementami określenia ich współczesnego *modelu*, który z kolei powinien być podstawą programowania *procesu* uzyskiwania odpowiednich kwalifikacji i kompetencji naukowych i dydaktycznych. W związku z tym przyjmuje się dwa założenia:

- wtórnej roli stopnia i tytułu naukowego, tzn. celem nadrzędnym jest uzyskiwanie kwalifikacji i kompetencji, natomiast stopnie naukowe są tylko wskaźnikami określającymi stopień uzyskanych kwalifikacji i kompetencji;
- proces uzyskiwania kwalifikacji i kompetencji wymaga odpowiedniego zaprogramowania kształcenia i wychowywania przez wysoko kwalifikowanego profesora, NAUCZYCIELA – MISTRZA pracy naukowej oraz WYCHOWAWCY naukowców i nauczycieli akademickich.

Powszechnie przyjmuje się założenie, że podstawową zasadą uczelni akademickich jest nierozzerwalne łączenie trzech funkcji:

- *przekazywanie wiedzy* na poziomie akademickim w celu dobrego przygotowania studentów do wykonywania zawodu w określonej dziedzinie;
- *wychowywanie ludzi kulturalnych* oraz *kształtowanie pełni człowieczeństwa*, tzn. z przeciętnego człowieka należy ukształtować przede wszystkim człowieka kulturalnego; jego świadomość należy doprowadzić do poziomu odpowiadającego wymogom współczesnych czasów, rozbudzić potrzeby intelektualne, wprowadzić w szeroki świat kultury europejskiej itd.;
- *prowadzenie badań naukowych* i zwiększanie skarbcza wiedzy naukowej, chociaż program studiów nie musi obejmować prac naukowych studentów.

W uczelni, która jednocześnie spełnia trzy wymienione funkcje, *nauczyciele i studenci* są powodowani wspólnym dążeniem poszukiwania wiedzy. Odcięcie uczelni od którejkolwiek z wymienionych funkcji powoduje, że uczelnia traci swój akademicki charakter. Wszystkie trzy wymienione funkcje, jako nierozłączne i zazębiające się, tworzą inspirującą całość.

Oprócz tej podstawowej zasady przyjmuje się **dotatkowe założenia i zasady**, których spełnienie warunkuje realizację powyższych celów:

- uczelnie przeznaczone są do wyższego kształcenia *młodzięży dojrzałej*;
- edukacja w uczelniach kierowana jest nie tylko do młodzieży wybitnie uzdolnionej, ale również średnio uzdolnionej; przy czym od kandydatów na studentów wymaga się określonej wiedzy wstępnej, aktywnego *dążenia do rozszerzania wiedzy* oraz *dążenia do osiągnięć intelektualnych*;
- *nauczanie jest nierozłącznie związane z własną pracą badawczą* nauczycieli, gdyż nauczaniu akademickiemu *potrzebne są bodźce intelektualne*, jakich dostarcza praca badawcza; oznacza to, że nauczyciel akademicki musi być jednocześnie naukowcem;
- nauczanie i badanie naukowe w istocie są ściśle związane z całym procesem edukacyjnym, obejmującym również *funkcje wychowawcze*.

Wzajemne uwarunkowania działalności pedagogicznej i naukowej nauczyciela – ze względu na miejsce odbywania się naszej Konferencji – można uzasadnić argumentacją profesora Arkadiusza Piekary¹, który na podstawie swojego

---

¹ Arkadiusz **Piekara** (1904-1989), w okresie pracy w Rydzynie (1928-1939) w szkolnym laboratorium przygotował rozprawę doktorską i rozprawę habilitacyjną, w zagranicznych specjalistycznych czasopismach naukowych publikował wyniki eksperymentalnych prac badawczych, których współautorami byli jego uczniowie; po II wojnie światowej był profesorem kilku uniwersytetów, Rektorem Uniwersytetu Poznańskiego i członkiem PAN.

wieloletniego doświadczenia w nauczaniu fizyki w Liceum im. Sułkowskich w Rydzynie wyraził pogląd, że:

Dodatni wpływ, jaki miała praca naukowa nauczyciela na jego pracę dydaktyczną i odwrotnie, praca dydaktyczna na pracę naukową, był niezaprzeczalny. Odczuwałem to w mojej własnej pracy w sposób wyraźny i na podstawie własnego doświadczenia doszedłem do przekonania, że proces pracy twórczej staje się pełniejszy, gdy jest związany z procesem nauczania, ten zaś zyskuje niepomiernie, gdy czerpie pożywkę z pracy nauczyciela. Ponadto pracownia, w której wre praca naukowa, jest magnesem przyciągającym młodzież i działając na wyobraźnię rozbudza zainteresowanie i chęć do pracy nad sobą.

Biorąc pod uwagę przedstawione współczesne podstawowe założenia idei uniwersytetów można stwierdzić, że zdumiewająco aktualny jest pomysł G. Vasari'ego² umieszczenia na zaprojektowanym przez siebie (w XVI w.) gmachu Uniwersytetu w Pawii napisu PAŁAC MĄDROŚCI³.

Przyjmuje się założenie, że czytelnik referatu ma przemyślaną charakterystykę kształcenia na poziomie akademickim, współczesną ideę uniwersytetu [44,31,25], model nauczyciela akademickiego, ze szczególnym uwzględnieniem modelu profesora oraz trzy ich atrybuty: dostojności [45], ojcostwa [31] i powołania [12,39]. Wymienione zagadnienia w zasadzie są wspólne dla wszystkich dziedzin nauki. Natomiast problematyka procesu uzyskiwania kwalifikacji i kompetencji naukowych, realizowanego w trzech etapach – procesu doktoryzowania, habilitowania i dochodzenia do tytułu profesora, która także powinna być znana, jest znacznie zróżnicowana w zależności od specyfiki nauk humanistycznych, przyrodniczych, medycznych, rolniczych, technicznych, ekonomicznych itd. Wymieniona problematyka dla nauk technicznych jest m.in. omawiana w [45].

Z założenia referat jest adresowany do młodych nauczycieli akademickich, jako intelektualna inspiracja do programowania procesu rozwoju swoich kwalifikacji i kompetencji naukowych i dydaktycznych, oraz do profesorów – jako zachęta do refleksji nad doniosłością realizowanej misji w środowisku uczelnianym. Ze względu na ograniczone ramy referatu, jego istotnym uzupełnieniem jest załączona bibliografia, która może być wykorzystana do pogłębienia wiedzy nt. głównego tematu referatu.

Cytat pochodzi z książki: A.H. Piekara, *Nayiaśniejszemu y naypotężniejszemu Panu, czyli o nauki horyzontach dalekich*. I.W. PAX, 1976, 325 s.

² Giorgio **Vasari** (1511-1574), włoski malarz, architekt, rzeźbiarz, historyk sztuki; autor dzieła pt. *Żywoty najświetniejszych malarzy, rzeźbiarzy i architektów*. Wybór i tłumaczenie Karol Estreicher. Kraków 1980, PIW, 606 s.

³ W związku z tym wyłania się pytanie: w ilu współczesnych uczelniach akademickich w Polsce rektorzy odważyliby się na umieszczenie takiego napisu nad wejściem do głównego gmachu uczelni?

2. Definicja pojęcia naukowiec i jego funkcje społeczne

W języku polskim są używane trzy terminy bliskoznaczne: uczoney, naukowiec i pracownik naukowy. **Naukowiec**, nazywany również **uczonym**, jest *określeniem zawodu*, polegającego na twórczej pracy, zmierzającej do rozszerzenia istniejącej wiedzy, drogą prowadzenia badań naukowych. Oznacza to, że uczeni, działając indywidualnie albo w mniejszych lub większych zespołach:

- podejmują celowy i zorganizowany wysiłek odkrywania i opanowywania zaobserwowanych *zjawisk* w ciągu przyczynowo-skutkowym drogą *eksperymentalnych badań*,
- porządkują zgromadzone *fakty*, najczęściej dzięki systematycznym wysiłkom twórczym i koncepcyjnym tworząc *hipotezy*,
- poszukują ich teoretycznego uzasadnienia lub eksperymentalnej weryfikacji,
- poszukują metod praktycznego wykorzystywania wiedzy, np. w technice.

Biorąc pod uwagę definicję nauki oraz nauk technicznych, można powiedzieć, że naukowiec *poszukuje odpowiedzi na pytania, na które dotychczas jeszcze nikt nie odpowiedział, z zastosowaniem metod umożliwiających udowodnienie prawdziwości odpowiedzi*. Oczywiście chodzi o pytania charakterystyczne dla badanej rzeczywistości oraz dla odpowiedniej dyscypliny naukowej.

Natomiast **pracownik naukowy** jest *określeniem rodzaju zatrudnienia* na odpowiednim stanowisku w instytucjach naukowych. Można więc być pracownikiem naukowym, a nie prowadzić badań naukowych, czyli nie wykonywać zawodu naukowca. Formalne zaszeregowanie do grupy pracowników naukowych nie jest wystarczającym kryterium do tego, aby uważać się za naukowca.

Warunkiem koniecznym bycia naukowcem jest posiadanie kwalifikacji i stałej gotowości *tworzenia wiedzy naukowej i dokonywania osiągnięć naukowych*. Natomiast warunkiem dostatecznym jest właściwe pod względem *formy, poziomu i metod przekazywanie wiedzy naukowej lub osiągnięć naukowych*. Przy czym przez przekazywanie wiedzy rozumie się publikowanie, wykładanie, opracowywanie dokumentacji, współudział w wykorzystywaniu wyników badań naukowych – w zależności od charakteru pracy i dziedziny naukowej.

W związku z tym, od naukowca przede wszystkim wymaga się zdolności twórczych, głębokiej wiedzy i umiejętności posługiwania się metodami pracy naukowej. Powinien też wykazywać zamiłowanie do pracy badawczej i studialnej, która wymaga pracowitości i wytrwałości oraz postawy etycznej. Funkcje spełniane współcześnie przez pracowników nauki wynikają z funkcji spełnianych w społeczeństwie przez naukę. Dla podofiania tym wszystkim funkcjom pracownik nauki powinien posiadać umiejętności:

- twórczego rozwijania systemów wiedzy oraz stosowania ich w praktyce,
- kierowania zespołami badawczymi,
- programowania, planowania i kierowania procesami badawczymi,
- organizowania i kierowania instytucjami naukowymi i naukowo-technicznymi,
- tworzenia i upowszechniania kultury naukowej.

Oznacza to, że **naukowiec** spełnia zawód bardzo złożony, który wymaga dużej wiedzy, różnorodnych uzdolnień i umiejętności oraz kwalifikacji i kompetencji naukowych.

Wg [58] **naukowiec** jest to osoba, która zawodowo (profesjonalnie) zajmuje się *inicjowaniem lub tworzeniem wiedzy, produktów, procesów, metod i systemów* oraz zarządzaniem programami badawczymi w tym zakresie. Do tego zakresu zaliczane są: *badania podstawowe, badania strategiczne, badania stosowane, rozwojowe badania eksperymentalne oraz transfer wiedzy*; które w szczególności mogą dotyczyć: *innowacji, doradztwa, opieki naukowej oraz nauczania, zarządzania wiedzą oraz praw własności intelektualnej, wykorzystywania wyników badań naukowych*.

3. Etos nauki, uczonego i nauczyciela akademickiego

Do socjologii pojęcie **etos** lub **ethos** (od gr. *ēthos* – zwyczaj) wprowadziła Maria Ossowska [34], rozumiane jako „styl życia jakiejś społeczności, ogólna orientacja jakiejś kultury, przyjęta przez nią jako hierarchia wartości – sformułowana lub dająca się wyczytać z ludzkich zachowań”; mierniki, kryteria lub ideały przyjęte w określonym środowisku (np. rycerskim, literackim, naukowym, lekarskim, inżynierskim, kupieckim itd.); zespół wartości będący podstawą głównych form, wzorców zachowania w określonym środowisku lub dyscyplinie intelektualnej.

Etos nauki i uczonych był przedmiotem wieloletnich rozważań i licznych publikacji naukowych prof. J. Goćkowskiego [14,17,28], który **etos nauki** rozumiał jako orientację aksjologiczną, gwarantującą zachowanie tożsamości nauki i poprawność reguł postępowania naukowego w poszukiwaniu nowej wiedzy. Tak rozumiany etos jest warunkiem poprawnej działalności naukowej oraz jest strażnikiem (gwarantem) tożsamości naukowej, reguł poznania naukowego i codziennego zachowania naukowców.

Etos nauki, który jest szczególnym przypadkiem **etosu uczonego**, wymaga spełnienia czterech reguł i pięciu wymogów. **Reguły** etosu nauki [14,28] wynikają bezpośrednio z nakazów instytucjonalnych [30]. Wyróżnia się:

- Regułę *uniwersalności*, która nakazuje uznawanie wartości poznawczej jedynie w zakresie prawomocności i stosowalności, niezależnie od tego przez kogo i gdzie wyniki badań zostały ogłoszone; oznacza to, że na ocenę czynności poznawczych nie może mieć wpływu to kim jest autor, ani to gdzie badania były realizowane.
- Regułę *wspólnotowości*, zgodnie z którą wyniki indywidualnych lub instytucjonalnych prac badawczych tworzą wspólny zasób wiedzy naukowej, do którego każdy może mieć dostęp, niezależnie od tego kim jest strona zainteresowana. Reguła ta pozbawia autora prawa do decydowania kto może z tego zasobu korzystać; jedynym zagwarantowanym prawem autora jest autorstwo i honorarium.

- Regułę *bezinteresowności*, która nakazuje aby dociekania naukowe i wyniki nie były podporządkowane zamówieniom politycznym lub ekonomicznym; tylko kryterium prawdy obiektywnej musi wyznaczać metody postępowania naukowego badacza.
- Regułę *krytycyzmu i weryfikacji*, wg której wszystkie elementy metodologii badań naukowych – charakterystycznej dla określonej dyscypliny naukowej – tzn. przyjmowane hipotezy, modele, metody i techniki badawcze, uzyskiwane wyniki oraz formułowane wnioski i teorie (np. wg [25]) podlegają krytyce i weryfikacji.

Uzupełnieniem wymienionych reguł jest zbiór pięciu **wymogów** etosu nauki:

- Wymóg *racjonalizmu* rozumiany jako zdolność do rozumowego poznawania rzeczywistości, tzn. konieczności postępowania uczonego – na poziomie formalnym i treściowym – zgodnie z zasadami racjonalnego myślenia i eliminowania jakichkolwiek elementów myślenia irracjonalnego.
- Wymóg *obiektywizmu* rozumiany jako zdolność do uniezależnienia się badacza od wszelkich czynników spoza empirycznego postępowania badawczego i kryteriów logicznego rozumowania; w szczególności chodzi o uniezależnienie się od nastawień emocjonalnych, intencjonalnych (pragnieniowych) oraz od oczekiwań aplikacyjnych – wynikających z oczekiwań własnych badacza lub z nacisków zewnętrznych.
- Wymóg *krytycyzmu* – rozumiany jako zdolność dokonywania racjonalnej oceny argumentów, hipotez, wniosków. Zdolność ta staje się podstawowym mechanizmem ochraniającym postępowanie badacza przed błędami. Istotne jest to aby krytycyzm – skierowany na działania innych osób oraz samokrytycyzm – udzielał odpowiedzi na pytanie co jest złe oraz co jest przyczyną błędu.
- Wymóg *konceptualizmu*, który kładzie nacisk na umiejętność przedstawiania – w procesie krytycznej oceny działalności badawczej – nowych rozwiązań lub idei takich rozwiązań; oznacza to, że konceptualizm jest nie tylko formą krytycznej refleksji, ale również wyrazem konstruktywnego myślenia, pozwalającego na eliminację usterek krytykowanej teorii. Wymóg ten wykracza poza ramy krytyki naukowej i staje się czynnikiem zwiększającym innowacyjność pracy badawczej.
- Wymóg *nieposłuszeństwa w myśleniu* w poszukiwaniu obiektywnej prawdy naukowej rozumiany jest w określeniu prof. Stanisława Ossowskiego⁴ (1897 – 1963):
 Naukowiec to taki człowiek, do którego zawodowych obowiązków należy **brak posłuszeństwa w myśleniu**. Na tym polega jego służba społeczna, aby pełniąc swoje zawodowe czynności nie był w myśleniu posłuszny ani dziekanowi, ani rektorowi (a tym bardziej urzędnikowi), ani ministrowi, ...

---

⁴ S. Ossowski: *Dzieła*. Tom IV *O nauce*. Warszawa 1967, PWN.

Jeżeli jest posłuszny, jeżeli swoje poglądy zmienia na rozkaz ..., to sprzeniewierza się swoim obowiązkom, tak jak sprzeniewierza się inżynier, który dla świętego spokoju, albo dla zysku, albo przez lenistwo, albo przez małoduszność ... **granit zastępuje drewnem.**

Wymienione reguły i wymagania określają istotę etosu nauki, jednak są niewystarczające do jego istnienia. Muszą być spełnione dodatkowo cztery warunki dotyczące wspólnoty uczonych, których ten etos ma dotyczyć. Zasady etosu zaczynają nabierać rzeczywistej zdolności do regulowania zachowań uczonych, gdy spełnione są następujące **warunki**:

- musi istnieć wspólnota uczonych, która *akceptuje i podporządkowuje* się wymienionym regułom i wymogom etosu nauki; wtedy zasady etosu nauki mają nie tylko wartość zasad aksjologicznych, ale są przestrzegane w realizacji zadań badawczych;
- taka wspólnota nie tylko chce kierować się określonymi zasadami, ale musi być zdolna do *promowania* tych zasad i *egzekwowania* ich w swoim środowisku;
- zasady etosu wspólnoty – określone wymienionymi regułami i wymogami – *nie mogą podlegać reinterpretacji* (podlegać zmianie), która by naruszała tożsamość nauki;
- normy i reguły etosu są *stałe i powszechne* oraz *obowiązują wszystkich badaczy*, niezależnie od dyscypliny naukowej, dziedziny nauki lub kraju; oznacza to, że istnieje wspólny etos całej nauki i nie ma w nim podziałów branżowych i regionalnych; nie ma odmiennego etosu nauki polskiej, niemieckiej czy amerykańskiej.

Podmiotem etosu nauki są te wspólnoty uczonych [20,25,52,53], które ze świadomością reguł i wymogów etosu uprawiają naukę – zgodnie z jego zasadami. Dla tych uczonych wartości etosu są na tyle istotne, że są skłonni podporządkować się jego zasadom i wytycznym.

W związku z tym rozróżnia się [14,28] etos nauki i etos uczonych. **Etos nauki** stoi na straży tożsamości nauki i poprawności metodologicznej nauki, natomiast **etos uczonych** jest określany jako doktrynalnie przyjęty styl pracy i życia, praktykowany w środowisku uczonych, biorących udział w tworzeniu wiedzy naukowej.

Wierność etosowi nauki jest dla uczonych istotnym czynnikiem, gdyż wskazuje na ich kondycję moralną i społeczną. A to świadczy o kondycji środowiska etosowego i ma kluczowe znaczenie dla funkcjonowania sfery nauki. Celem tej wierności jest nie tylko podporządkowanie uczonych regułom i wymogom etosu, ale również udział w społecznym uzasadnieniu istnienia i podtrzymania autonomii nauki.

Etos nauczyciela akademickiego dotyczy celów i metod realizacji koncepcji kształcenia we współczesnych uczelniach akademickich, nazywanych uniwersytetami, z uwzględnieniem cech charakterystycznych modelu nauczyciela akademickiego. W związku z tym, poniżej zostaną przedstawione podstawowe cele i warunki kształcenia w uczelniach akademickich oraz wymagane cechy

charakterystyczne nauczyciela akademickiego, ze szczególnym uwzględnieniem cech profesora.

4. Autorytet uczonego i nauczyciela akademickiego

Pojęcie **autorytet** (od łac. *auctoritas* – wpływ osobisty, znaczenie, odpowiedzialność) ma kilka odmiennych znaczeń, choć często nakładających się na siebie. Według jednego z nich oznacza ono społeczne uznanie, a także prestiż osób lub grup społecznych, bądź instytucji społecznych, które oparte są na cenionych w danym społeczeństwie wartościach i normach. W innym znaczeniu autorytet oznacza osobę lub instytucję cieszącą się uznaniem, mającą kredyt zaufania co do posiadanego profesjonalizmu, prawdomówności, doświadczenia i bezstronności w ocenie jakiegoś zjawiska, osoby lub wydarzenia [15,16,51].

Autorytet nauczyciela [33] odznacza się godnością, powagą i dostojnością. Głównym czynnikiem warunkującym powstanie autorytetu jest uznanie przez pedagoga godności ucznia jako osoby, czego skutkiem są relacje oparte na **zaufaniu i życzliwości**.

Według Stefana Szumana⁵ nauczyciel z autorytetem to taki, który posiada **talent pedagogiczny**, czyli zdolności przerastające przeciętną normę i umożliwiające osiągnięcie nieprzeciętnych sprawności. Nie istnieje jedna cecha, która jest podłożem talentu, ale niewątpliwie podstawowym warunkiem jest bogactwo osobowości. Uważa on, że utalentowany pedagog musi się charakteryzować dużą inteligencją, musi być przyjacielem młodzieży, znać swój przedmiot nauczania, posiadać dojrzałą osobowość oraz interesować się tym, czego naucza.

Uczeń jako osoba potrzebuje emocjonalnego bezpieczeństwa, dlatego szuka ludzi, którym może zaufać i którzy odnoszą się do niego życzliwie. Kiedy uczeń będzie szanował nauczyciela i miał świadomość że można na nim polegać, uczenie będzie dla niego łatwiejsze. Konsekwencją posiadania autorytetu jest bowiem możliwość pozytywnego wpływania na ludzi, modelowanie ich zachowań oraz formowanie ich osobowości poprzez przekazywanie im określonych norm i wartości.

Obok cech charakterologicznych, ważnym czynnikiem budowania autorytetu są kompetencje zawodowe nauczyciela. Musi posiadać zdolność wykonywania swoich czynności w sposób zgodny z przyjętymi standardami. Nauczyciel kompetentny umie sam konstruować program nauczania oraz dobrać odpowiednie metody jego realizacji, posiada zdolność właściwej oceny pracy ucznia, a także łatwość działania w zespole.

Na koniec warto zaznaczyć, że o skuteczności pedagogicznej pracy decyduje również to, czy nauczyciel traktuje swój zawód jako pewną formę życiowego **powołania**. Powinien on bowiem mieć świadomość wartości miejsca, jakim jest

---

⁵ Stefan **Szuman** (1889-1972), lekarz i psycholog; profesor U.J.; m.in. autor rozprawy pt. *Talent pedagogiczny*, Katowice 1947, Wyd. Inst. Pedagogicznego, 44 s.

szkoła oraz dostrzegać piękno w możliwości **kształtowania** osobowości młodych ludzi.

Autorytet uczonego wymaga wielkiej wiedzy i erudycji oraz wysokich kwalifikacji i kompetencji w zakresie metodologii postępowania naukowego oraz bogatego indywidualnego dorobku w zakresie poznania naukowego, udokumentowanego publikacjami w prestiżowych specjalistycznych czasopismach naukowych.

Autorytet nauczyciela akademickiego przypisywany jest osobie wybitnie uzdolnionej w zakresie opanowania metod przekazywania wiedzy na poziomie wykładów akademickich, prowadzenia specjalistycznych seminariów dydaktycznych i naukowych, która jest NAUCZYCIELEM PRACY NAUKOWEJ i WYCHOWAWCĄ KADR NAUKOWYCH oraz ma duże osiągnięcia w zakresie promowania swoich kreatywnych współpracowników do uzyskiwania stopni i tytułów naukowych, którzy po uzyskaniu stopni naukowych systematycznie podnoszą swoje kwalifikacje i kompetencje naukowe.

Z charakterystyką etosu oraz autorytetu uczonych i nauczycieli akademickich często wiąże się pojęcie mistrz oraz mistrzostwo. W ogólnym rozumieniu **mistrz** jest to człowiek przewyższający innych biegłością i umiejętnością w jakiejś dziedzinie, jest niezrównany lub doskonały; którego obiera się za wzór. Często nauczyciel wyróżniający się wśród ogółu uznawany jest za mistrza. Natomiast MISTRZ środowiska naukowego określonej dyscypliny lub instytucji naukowej [42,49] jest to nieformalny tytuł (godność) przypisywany osobie, która osiągnęła w określonej dyscyplinie naukowej najwyższy stopień wiedzy oraz kwalifikacji i kompetencji naukowych – wyróżniające ją wśród ogółu. W tym środowisku mistrz jest swoistym autorytetem i wzorem do naśladowania, który swoją postawą i działalnością wyznacza standardy postępowania naukowego i dydaktycznego, jest NAUCZYCIELEM oraz WYCHOWAWCĄ kadr naukowych; dzięki czemu w środowisku zajmuje wysokie stanowisko i legitymuje się wysokimi tytułami honorowymi; dlatego niekiedy stosowane jest określenie UCZONY – MISTRZ.

Z określenia etosu i autorytetu oraz odpowiedzialności uczonych i nauczycieli akademickich wynikają różnorodne wymogi natury etycznej [35,52,53], które wywołują skłonność ujmowania ich w formę *kodeksów etycznych*, takich jak np. [55-59,43] – w nadziei, że będą one chronić środowiska naukowe i akademickie przed łamaniem owych wymogów i zasad. Pokusa zwalczania łamania tych zasad przy pomocy kodeksów etycznych jest tak silna, że można zauważyć w Internecie, iż aktualnie w Polsce kilkanaście uczelni akademickich i kilka wielce szacownych instytucji naukowych opracowało własne kodeksy etyczne. W związku z tym można zauważyć występujące rozbieżności pomiędzy kodeksowymi zasadami a rzeczywistymi postawami. Wydaje się, że najważniejszą przyczyną słabej skuteczności kodeksów etycznych jest to, że nie są one ustalane w toku powszechnej debaty określonego środowiska, które zna własne tzw. *grzechy główne* [24,32,47], lecz są dziełem ekspertów, opracowywanym na zamówienie. W rezultacie pozostają one dziełem wąskiej grupy ludzi i narzuconym, a nie są przez uczestników określonego środowiska naukowego – np. *szkoły naukowej* [20,25,54] – przyjęte w toku seminaryjnej debaty,

odbywającej się pod kierownictwem wybitnego NAUCZYCIELA pracy naukowej i WYCHOWAWCY kadr naukowych. Gdy ten warunek nie jest spełniony, istniejące zbiory kodeksów w rzeczywistych warunkach środowisk naukowych przypominają sytuację opisaną we fraszce Jana Sztudyngera:

Postanowiono w lesie wreszcie wydać prawa
– co może robić niedźwiedź, co lis, co trawa.
Uradzono przepisy, nowele, ustawy,
osobno dla niedźwiedzi, dla lisów, dla trawy.
A potem prawodawcy, co prawa wydali,
schodzili w bok przed misiem ... i trawę deptali.

5. Odpowiedzialność uczonych i nauczycieli akademickich

Musi być ona odrębnie określana dla nauk humanistycznych, matematycznych i fizycznych, przyrodniczych, medycznych i rolniczych, technicznych, ekonomicznych itd., gdyż z różnic charakteru dziedzin nauki wynikają specyficzne **zakresy** odpowiedzialności (*za co*), np.: za pewność odkrywanej prawdy o różnych rodzajach rzeczywistości; za poprawność zastosowanych metod dochodzenia do nowej wiedzy; za jakość upowszechniania wyników badań naukowych – m.in. publikacji naukowych; za tworzenie uporządkowanych systemów wiedzy naukowej – sukcesywnie aktualizowanych, w zależności od postępu naukowego, za jakość opracowywanych monografii naukowych i podręczników akademickich; za wykorzystywanie wiedzy dla postępu cywilizacyjnego ludzkości albo dla celów niszczyielskich lub zbrodniczych; za jakość upowszechniania wiedzy naukowej, m.in. w edukacji uczelni akademickich; za sposób i jakość podnoszenia kwalifikacji i kompetencji pracowników nauki i nauczycieli akademickich. Dla wymienionych zakresów odpowiedzialności można tworzyć katalogi licznych tzw. *grzechów głównych*, tzn. często występujących nagannych uchybień.

Poszczególne zakresy należy rozpatrywać w kontekście odpowiednich **rodzajów** odpowiedzialności, m.in. karnej (na mocy prawa, np. za kradzież własności intelektualnej, plagiaty; nagany lub upomnienia – na mocy wewnętrznych regulaminów) lub etycznej. W kolejnym kroku powstaje pytanie *przed kim* lub *przed czym* odpowiedzialność może być egzekwowana. W tym przypadku może to być odpowiedzialność: przed własnym sumieniem lub przed Bogiem, przed sądem, przed środowiskiem uczonych lub środowiskiem studentów. Konsekwencją odpowiedzialności najczęściej jest utrata autorytetu lub prestiżu lub pospolita kompromitacja w środowisku.

Zasygnalizowaną problematykę odpowiedzialności uczonych i nauczycieli akademickich można skomentować wyborem kilku wypowiedzi Jana Pawła II, który – jako były profesor etyki – jest wielkim autorytetem w tym zakresie. Poniższe cytaty pochodzą z [6] z tomu 4.

⁶ ... świata nauki nie ominął kryzys moralny wywołany w świecie przez wybuch pierwszej bomby atomowej. Istotnie, umysł ludzki dokonał strasznego odkrycia. Zdaliśmy sobie ze zgrozą sprawę, że energia nuklearna będzie odtąd dostępna dla dzieł niszczycielskich. ... Krytyka nauki i techniki bywa czasem tak ostra, że jest niemal potępieniem samej istoty nauki. Tymczasem nauka i technika są wspaniałym produktem ludzkiej twórczości danej przez Boga, otwierającym niezwykle możliwości, z których wszyscy korzystamy... nadszedł już czas, aby społeczeństwo, a szczególnie świat nauki, zdało sobie sprawę z tego, że przyszłość ludzkości zależy w większym niż kiedykolwiek stopniu od naszych zbiorowych wyborów moralnych. ... Zbliża się moment, kiedy na nowo trzeba będzie ustalić priorytety. Ocenia się na przykład, że w skali światowej mniej więcej połowa naukowców pracuje dla celów militarnych. Czy jest moralne, aby rodzina ludzka szła dalej w tym kierunku? ... ekwipunek jednego żołnierza kosztuje wielokrotnie więcej, aniżeli wykształcenie dziecka. ... Czyż wy, którzy uprawiacie naukę, nie jesteście powołani do studiowania i ustalania więzi pomiędzy wiedzą ściśle naukową i techniczną a wiedzą moralną człowieka?

⁷ ... nauka powinna się odtąd poczuwać do większej odpowiedzialności. ... wasz autorytet moralny jest ogromny! Możecie sprawić, że nauka będzie służyć przede wszystkim kulturze człowieka i że nigdy nie zdegeneruje się i nie będzie użyta do jego niszczenia! Jest skandalem naszych czasów, że liczni badacze poświęcają się doskonaleniu nowych rodzajów broni, które mogą okazać się zgubne. ... Jakich cudów mógłby dokonać nasz świat, gdyby najlepsze talenty i najlepsi badacze podali sobie ręce w poszukiwaniu dróg rozwoju wszystkich ludzi i wszystkich regionów ziemi.

⁸ ... żąda się od was stosowania metody wysokiej specjalizacji, aby można było posuwać naprzód wasze odkrycia i eksperymenty. Można tylko podziwiać ścisłość i uczciwość intelektualną, bezinteresowność, którą się odznacza tak wielu badaczy; poświęcają się oni swoim badaniom w duchu prawdziwego posłannictwa... Współczesny świat naukowy ... odkrywa sam, w świetle refleksji i doświadczenia, ogrom i równocześnie wagę swojej odpowiedzialności. Nowoczesna nauka i technika stały się prawdziwymi potęgami i stanowią przedmiot zainteresowania polityki i strategii socjoekonomicznej, które nie są neutralne, gdy chodzi o przyszłość człowieka.

⁹ ... Zachowanie wolnego dostępu do prawdy wchodzi w zakres odpowiedzialności ludzi nauki i jest elementem składającym się na wielkość powołania.

---

⁶ Z przemówienia w Uniwersytecie Narodów Zjednoczonych w Hiroszynie, 25.02.1981.

⁷ Z przemówienia do profesorów i naukowców Akademii Królewskich w Madrycie, 3.11.1982.

⁸ Z przemówienia do naukowców i laureatów Nagrody Nobla; Watykan, 5.05.1982.

⁹ Z przemówienia na Uniwersytecie Fryburskim w Szwajcarii, 13.06.1984.

¹⁰ Nauka prowadzi do wyzwolenia i wywyższenia człowieka, chyba że jest praktykowana w taki sposób ... że służy śmierci zamiast życia i pomaga zwyciężać przemocę nielicznych, zamiast chronić prawa ogółu. ... Jak wielka jest zatem odpowiedzialność człowieka nauki, jakże wzniosła jego misja! Ma on większą niż inni ludzie zdolność otwierania nowych przestrzeni, wytyczania nowych ścieżek na niezmiernym obszarze tego, co poznawalne, ale dotąd nieznanne.

¹¹ Poszukiwanie prawdy wiąże się z wielką godnością i wieloraką odpowiedzialnością. Uczony pomaga w przekazywaniu wiedzy zgromadzonej przez rodzaj ludzki za cenę wytężonych, dających satysfakcję ... badań. Naucza on i przekazuje prawdę, przyczyniając się tym samym do umocnienia wartości społecznych. ... Żaden uniwersytet nie może sobie rościć prawa do szacunku społecznego, jeśli w swej działalności badawczej nie stosuje najwyższych standardów naukowych, bezustannie analizując metody i warsztat badawczy, i jeśli nie odnosi się z najwyższą powagą ... do przedmiotu badań. Prawda i wiedza naukowa to nie cześć i niepotrzebne zdobycze, lecz rezultat szacunku dla tego, co obiektywne, a także dogłębnego badania wszelkich aspektów przyrody i człowieka.

Bardzo interesujące myśli Jana Pawła II nt. *kształcenie i upowszechnianie wiedzy* w edukacji uniwersyteckiej można znaleźć ([6] tom 4) w przemówieniach do studentów i profesorów m.in. w Bolonii (18.4.1982), w Kolonii (15.11.1980) oraz w Padwie (12.9.1982).

6. Końcowa uwaga uzupełniająca

Twierdzenie, że *rozum i wiara* – a tym samym *nauka i wiara* – nie wykluczają się wzajemnie, wielokrotnie było uzasadniane w licznych wypowiedziach Jana Pawła II w środowiskach naukowych i uniwersyteckich oraz w encyklice [5]. W Konstytucji duszpasterskiej [1] w p. 36 występuje stwierdzenie, że „*badanie metodyczne we wszystkich dyscyplinach naukowych, jeżeli tylko prowadzi się je w sposób prawdziwie naukowy i z poszanowaniem norm moralnych, naprawdę nigdy nie będzie się sprzeciwiać wierze ...*” Podobne przekonania wyrażali liczni wybitni uczeni nauk ścisłych w XVIII i XIX wieku [29,36] oraz uczeni XX wieku [10,11,7,27,38]. Interesujące są również wypowiedzi w tym zakresie współczesnych uczonych polskich [8]. Dla przykładu godna przytoczenia jest wypowiedź wybitnego matematyka francuskiego XVIII w., Augustyna L. Cauchy'ego, twórcy współczesnego ścisłego wykładu analizy matematycznej, który stwierdził, że [29] „*...umysły powierzchowne starają się wstrząsnąć silnymi podstawami wiary. Zagłębiałem się specjalnie w badaniach wiedzy ludzkiej, a zwłaszcza w tzw. naukach ścisłych i tylko coraz jaśniej widziałem głęboką*

¹⁰ Z przemówienia na Uniwersytecie w Trieście (Włochy), 2.05.1992.

¹¹ Z przemówienia na Uniwersytecie w Sydney (Australia), 26.11.1986.

prawdę słów Bacona, iż o ile trochę filozofii robi z nas niedowiarków, o tyle zgłębienie wiedzy zwraca nas ku Chrystusowi. Widzę, że wszelkie ataki, kierowane przeciw Objawieniu, dają tylko nowe dowody za tymże Objawieniem.”

W związku z tym, w załączniku przedstawiono wybór kilku cytatów z Biblii, które mogą być inspiracją do dalszego pogłębionego rozważania problematyki referatu – w świetle wiary.

Bibliografia

1. Sobór Watykański II: *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym – Gaudium et spes*. 1965.
2. Jan Paweł II: Encyklika *Redemptor hominis*. 1979.
3. Jan Paweł II: *Sollicitudo rei socialis*. Encyklika z okazji 20-tej rocznicy encykliki *Populorum progressio*. 1987.
4. Jan Paweł II: *Centesimu annus*. Encyklika z okazji 100-nej rocznicy encykliki *Rerum novarum*. 1987.
5. Jan Paweł II: Encyklika *Fides et ratio*. 1998. W: [6], tom 4.
6. *Edukacja w nauczaniu kościoła*. Seria wydawnicza pod red. ks. prof. dra hab. Stanisława Urbańskiego. Wyższa Szkoła im. Bohdana Jańskiego w Warszawie:
Tom 1: *Uniwersytety w nauczaniu Jana Pawła II (1978-1988)*, 442 s.
Tom 2: *Uniwersytety w nauczaniu Jana Pawła II (1989-1999)*, 326 s.
Tom 3: *Wychowanie w nauczaniu Jana Pawła II (1978-1990)*, 398 s.
Tom 4: *Jan Paweł II o nauce (1978-2005)*, 528 s.
7. Alexander, D., White, R.S.: *Nauka blisko wiary – nowe wyzwania etyczne*. Warszawa 2006, Wyd. PAX.
8. Bajer, M.: *Jak wierzą uczeni. Rozmowy z profesorami*. Warszawa 2010, Wyd. Fronda, 325 s.
9. Bobkowski, I.: *Jeszcze o etyce pracowników naukowych*. Tygodnik Powszechny, 1985, nr 16.
10. Delumeau Jean (red.): *Uczony i wiara. Wyznania ludzi nauki*. Warszawa 1998, O.W. WOLUMEN, 228 s.
11. Dominiczak, H.: *Naukowcy o istnieniu Boga. Naukowe podstawy racjonalnej wizji istnienia Boga Stwórcy Wszechświata*. Michalineaom 2004, 254 s.
12. Drozdowicz, Z.: *Uczony – zawód czy powołanie*. Nauka, 2009, Nr 4, 67-86.
13. Fuliński, A.: *Etos dydaktyki i etyka przykładu*. W: [31], 225-232; oraz Tygodnik Powszechny, 1985, Nr 26.
14. Goćkowski, J.: *Ethos nauki i role uczonych*. Kraków 1996, Wyd. Secesja, 348 s.
15. Goćkowski, J.: *Autorytety świata uczonych*. Warszawa 1984, PIW, 292 s.

16. Goćkowski, J.: *Funkcje autorytetów w społeczeństwie nauki*. Teksty, 1977, Nr 1, 21-40.
17. Goćkowski, J.: *Uniwersytet – strażnik i rzecznik etosu uczonych*. W: [E], 15-34.
18. Goćkowski, J.: *Siedem powinności zawodowych uczonego*. Zagadnienia Naukoznawstwa, 2009, Nr 3-4, 281-293.
19. Goćkowski, J.: *Dwa rodzaje odpowiedzialności zawodowej uczonych*. Zagadnienia Naukoznawstwa, 2010, Nr 1, 3-12.
20. Goćkowski, J.: *Trzy typy szkół naukowych*. Zagadnienia Naukoznawstwa, 1976, Nr 2, 179-197.
21. Goćkowski, J.: *Problemy moralne krytyki naukowej*. W: [31], 155-165.
22. Górski, K.: *Etos profesora*. Tygodnik Powszechny, 1983, Nr 5.
23. Grabarczyk, C.: *Etos nauczyciela akademickiego*. Nasza Politechnika, Miesięcznik P.K., 2007, Nr 1.
24. Grabarczyk, C.: *Proces doktoryzowania i habilitowania w kontekście projektu reformy*. Nauka, 2008, Nr 3, 125-142.
25. Grabarczyk, C.: *Rozwój kwalifikacji naukowych nauczycieli akademickich nauk technicznych*. Kraków 2012, Impuls, 403 s.
26. Hauerwas, S.: *Uniwersytecki honor*. Ethos, 1993, nr 23, 43-54.
27. Jones, B.E. – red. wyboru: *W poszukiwaniu prawdy. Ludzie nauki o istnieniu Boga i o religii*. Antologia. Wybór fragmentów z Wykładów im. Gifforda, 1880-1968. Warszawa 1975, Pax, 210 s. Przekład z j. ang.
28. Kisiel, P.: *Ethos nauki i uczonego w świetle koncepcji nauki J. Goćkowskiego*. Zagadnienia Naukoznawstwa, 2011, Nr 2, 203-15.
29. Kneller, K.A.: *Chrześcijaństwo a przedstawiciele nowoczesnej wiedzy przyrodniczej*. Warszawa 1909.
30. Merton, R.: *Teoria socjologiczna i struktura społeczna*. Warszawa 2002, PWN, seria Biblioteka Socjologiczna; rozdz. XVIII, *Nauka i demokratyczny ład społeczny*.
31. Natanson, W.: *Wspomnienia i szkice*. Kraków 1977, WL, 439 s.
32. *Od studenta do ćwierćinteligenta*. Tygodnik Powszechny, 2009, nr 40.
33. Olearczyk, T.: *Autorytet nauczyciela*. Przewodnik Katolicki, 13. 10. 2012.
34. Ossowska, M.: *Ethos rycerski i jego odmiany*. Warszawa 1973.
35. Palka, S.: *Etyka pracy dydaktycznej*. W: [31], 213-223.
36. Prügel, A.: *Przez przyrodę do Boga*. Warszawa 1920.
37. Przybylski, A.: *Działalność edukacyjna i myśl pedagogiczna św. Edyty Stein*. Kraków 2007, WAM, 295 s.
38. Schaeffer, H.F.: *Naukowcy i ich bogowie*. ChFPN, 2004, 24 s. Tłum. z j. ang. fragmentu książki H.F. Schaeffer, *Science and Christianity; Conflict or Coherence*, 2003, The Apollos Trust.

39. Stein Edyta (św. Benedykta od Krzyża): *Etos zawodów kobiecych*. W: Stein Edyta, *Z własnej głębi*, Tom II, s. 20-34. Kraków 1978, Wyd. OO. Karmelitów Bosych. Patrz [36].
40. Stróżowski, W.: *Tak ~ tak, nie ~ nie*. Tygodnik Powszechny, 1985, nr 27.
41. Szawiel, T.: *Etos*. Encyklopedia socjologii. Tom I, Warszawa 1998, Oficyna Naukowa.
42. Szlachta, Z.: *Mistrz*. Warszawa 1984, MAW, 185 s. (12 opowieści o mistrzach nauki).
43. Szostek, A.: *Czy potrzebny jest Kodeks Dobrych praktyki w szkołach wyższych*. Nauka, 2007, Nr 2, 45-55.
44. Thieme, J.K.: *Szkolnictwo wyższe. Wyzwania XXI wieku. Polska, Europa, USA*. Warszawa 2009, Wyd. Difin, 404 s.
45. Twardowski, K.: *O dostojności uniwersytetu*. Poznań 1933, Wyd. U.P.; przedruk: Etyka, 1993, Nr 26, 187-196.
46. Weber, Max: *Etyka protestancka a duch kapitalizmu*. Warszawa 2011, Wyd. UW, tłum. Dorota Lachowska, 326 s.
47. *Wyższe szkoły wstydu*. Cykl artykułów w Gazecie Wyborczej, 2009.
48. Ziejka, F.: *Jan Paweł II a świat akademicki*. Nauka, 2011, Nr 2, 17-29.
49. Ziemiński, I.: *Sumienie nauki. O roli mistrza w kształceniu uniwersyteckim*. Ethos, 2009, Nr 1-2, 70-78.
50. Znaniecki, F.: *Spoleczne role uczonych*. Warszawa 1984, PWN, 618 s.
51. *Autorytet w nauce*. Red. P. Rybicki i J. Goćkowski. Wrocław 1980, PAN, Komitet Naukoznawstwa, 236 s.
52. *Etyka zawodowa ludzi nauki*. Red. J. Goćkowski i K. Pigoń. Wrocław 1991, Ossolineum, 288 s.; m.in.
  - Goćkowski, J.: *Uniwersytet – strażnik i rzecznik etosu uczonych*; 15-33.
  - Duda, R.: *Etos polskich środowisk matematycznych*; 47-56.
  - Kaiser, J.: *Etyka kariery naukowej*; 183-190.
  - Pigoń, K.: *Jednostkowe i społeczne aspekty etyczne kariery naukowej*; 199-206.
  - Szarski, H.: *Recenzja i ocena dorobku naukowego*; 207-212.
  - Palka, S.: *Etyka pracy dydaktycznej*; 213-224.
  - Fuliński, A.: *Etos edukacji i etyka przykładowa*; 225-232.
53. *Etyka w środowisku akademickim*. Red. J. Zieliński i L. Tyszkiewicz. Warszawa 1994, PAN, Komitet Etyki w Nauce, 191 s.; m.in.
  - Goćkowski, J.: *Patologia i terapia życia akademickiego w perspektywie etosowej*; 16-35.
  - Domosławski, Z.: *Etyka czy finezja akademicka*; 79-82.
  - Duda, R.: *Dekalog matematyczny po latach*; 83-89.

- Tyszkiewicz, L.: *Projekt zbioru zasad etyki środowiska akademickiego*; 105-108.
- Gawor, P.: *Punkty odniesienia etyki zawodu nauczycieli akademickich wyższych szkół technicznych*; 114-118.
54. *Szkoły w nauce*. Red. J. Goćkowski i A. Siemianowski. Wrocław 1981, PAN, Komitet Naukoznawstwa, 228 s.
55. *Deklaracja singapurska*.
56. *Dobre obyczaje w nauce. Zbiór zasad i wytycznych*. Warszawa 2001, Wyd. III, 32 s. PAN, Komitet Etyki w Nauce.
57. *Dobre praktyki w szkołach wyższych*. Projekt Kodeksu – uchwalony 2.04.2007. Fundacja Rektorów Polskich, 14 s.
58. *Europejska Karta Naukowca*. Komisja Europejska, Badania wspólnotowe, UE 2006, 30 s.
59. *Wielka Karta Uniwersytetów Europejskich*. Bolonia 1988.

Załącznik

**WYBÓR MYŚLI Z BIBLIJI
związanych z problematyką referatu**

Mądrość jest wspaniała i niewiedząca:
ci łatwo ją dostrzegają, którzy ją miłują, i ci ją znajdują, którzy jej szukają.
[Mdr 6, 12]

[Mądrość] bowiem wie i rozumie wszystko,
będzie mi mądrze przewodzić w moich czynach
i ustrzeże mnie dzięki swej chwale. [Mdr 9, 11]

Szczęśliwy mąż, który się ćwiczy w mądrości,
i który się radzi swego rozumu,
który rozważa drogi jej w swym sercu
i zastanawia się nad jej ukrytymi sprawami.

Wyjdź za nią jak tropiciel

i na drogach jej przygotuj zasadzkę!

Kto zaglądać będzie przez jej okna,

kto słucha przy jej drzwiach;

kto zamieszka w jej domu

... ten zajmie miejsce w szczęśliwym mieszkaniu

... i odpoczywać będzie w jej chwale. [Syr 14, 20-27]

Serce człowieka obmyśla drogę, lecz Pan utwierdza kroki. [Syr 16, 9]

Mądrzy będą świecić jak blask sklepienia, a ci,
którzy nauczyli wielu sprawiedliwości, jak gwiazdy przez wieki i na zawsze.
[Dn 12, 3]

Wy jesteście światłem dla całego świata.
Nie można ukryć miasta położonego na szczycie góry.
Nie zapala się też lampy po to, aby ją schować pod korcem.
Przeciwnie, umieszcza się ją na świeczniku,
aby dawała światło wszystkim, którzy są w domu. [Mt 5, 14-15]

..., cokolwiek czyniliście jednemu z pośród najmniejszych braci moich,
uczyniliście Mnie samemu. [Mt 25, 40]

To nie wyście Mnie wybrali; to ja was wybrałem
i kazałem wam iść i przynosić owoc, i to owoc trwały. [J 15, 16]

Macie się stać całkowicie nowymi w waszym umyśle i w sercu.
Macie się przyoblec w człowieka nowego, stworzonego według Boga,
w sprawiedliwości i prawdziwej świętości. [Ef 4, 23-24]

... głosz naukę, upominaj ... jeśli zajdzie potrzeba,
pokazuj błędzącym, że są w błędzie, udzielaj pouczeń, podnoś na duchu.
Nauczając staraj się być zawsze cierpliwym. [2 Tm 4, 2]

... abyście zachęcali do pracy opieszających, dodawali otuchy małodusznym,
otaczali opieką słabych, dla wszystkich byli cierpliwi.
Pamiętajcie, żeby nikt nie odpłacał złem za złe, starajcie się zawsze
świadczyć dobro, nie tylko sobie nawzajem, lecz także wszystkim ludziom.
Bądźcie zawsze radośni, ...
Ducha nie gaście, proroctwa nie lekceważcie.
Wszystko badajcie, a co szlachetne – zachowujcie. [1 Tes 5, 14-21]

Abstract

Ethos, Authority and Responsibility of Scholars and University Teachers

The meaning of the notions: ethos of science and ethos of a scholar, as well as authority and responsibility of a scholar, was presented. The requirements of the ethos of a scholar and a teacher – and the characteristics associated with a person treated as authority were discussed. The problems of the responsibility of scholars were illustrated by a number of statements by John Paul II. The leading role of professors was stressed, with reference to the discussed topics in research and university.

Nota o autorze

Czesław Grabarczyk, prof. dr hab. inż., specjalizacja naukowa w zakresie mechaniki płynów urządzeń zaopatrzenia w wodę. Stopnie naukowe uzyskał na Wydziale Inżynierii Środowiska Politechniki Warszawskiej. Pracował w Politechnice Warszawskiej, Politechnice Poznańskiej oraz w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Jest autorem ok. 130 publikacji naukowych i naukowo-technicznych oraz czterech książek. Wypromował 11 doktorów. Przez 10 lat był dyrektorem Instytutu Inżynierii Środowiska w Politechnice Poznańskiej, przez 10 lat był przewodniczącym Głównej Komisji ds. Specjalizacji Zawodowej Inżynierów przy ZG NOT. W latach 1999-2008 był członkiem Komitetu Inżynierii Lądowej i Wodnej PAN. Aktualnie – na emeryturze.